

พระประวัติ และ พระกรณียกิจ

สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทโยมมหาเถระ

สภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

จัดพิมพ์ถวาย

เนื่องในงานสมโภชพระสุพรรณบัฏ

และ ถววงตำหนักใหม่

14.30922
2438/พ

วันที่ ๒๒ - ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๖

เลขห้อง ๑๖

เลขหมู่

294.30922

ค 213 มพ

เลขทะเบียน

ค ๓๒๖๒๗๑๐๐๖

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทโยมหาเถร

...ตำนาน...

หลังจากพระเดชพระคุณท่านเจ้าประคุณ สมเด็จพระสังฆราช องค์ในอดีตแห่งวัดเบญจมบพิตร ขึ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๐๕ ในท่ามกลางแห่งความเศร้าสลดอาลัย และคารวะในพระองค์ท่าน ของมวลคณะสงฆ์และสาธุชนทั่วพระราชอาณาจักรไม่นานนัก ต่อมาอีก ประมาณ ๖ เดือน คณะสงฆ์ไทยก็ได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ ประกาศใช้เป็นหลักการบริหารคณะสงฆ์ทั่วพระราชอาณาจักร ซึ่งนับว่าเป็นพระราชบัญญัติฉบับหลังที่สุด ที่ใช้เป็นเครื่องมือปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันนี้ และเป็นพระราชบัญญัติที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะสงฆ์ไทยเป็นครั้งสำคัญขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา

ในเพราะผลและในเพราะเหตุ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ นี้ กระทรวงศึกษาธิการโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวง จึงได้ประกาศลงวันที่ ๓ มกราคม ๒๕๐๖ ประกาศนามพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (อยู่ ญาโณทโยมหาเถระ) วัดสระเกศเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามความในมาตรา ๖ และมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยผลประกาศ ของกระทรวงศึกษาธิการนี้ พระเดชพระคุณท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ได้เข้ารับสนองงานพระศาสนาระดับสูงสุด ในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ สมเด็จพระสังฆราชด้วยและในฐานะที่เป็นประธานคณะกรรมการมหาเถรสมาคมด้วย ตามที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๕๐๕ ให้อำนาจหน้าที่ไว้

โดยประกาศของกระทรวงศึกษาธิการฉบับดังกล่าวแล้ว ได้ บรรยายเหตุในเบื้องต้นว่า “เนื่องด้วยยังมีได้ทรงพระกรุณาโปรดสถาปนา สมเด็จพระสังฆราช ตามความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๐๕” แสดงว่าโอกาสที่จะได้ทรงกรุณาโปรดสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชจะได้กระทำในลำดับต่อมา ตามความในมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

ณ บัดนี้เป็นมหาอภิลักขิตกาลมงคล ๕ พฤษภาคม ๒๕๐๖ อันเป็นวันพระราชพิธีฉัตรมงคลของสมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก และในฐานะที่ทรงเป็นพุทธมามกะ นอกจากพระองค์ท่านจะได้ทรงประกอบพระราชพิธี เนื่องในวันฉัตรมงคลเป็นเอกประการแล้ว ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดประกาศสถาปนาพระเดชพระคุณท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ณ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๐๖ ในฐานะสกลมหาสังฆปริณายกอีกโสดหนึ่ง เป็นพระราชกรณียกิจพิเศษด้วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่คณะสงฆ์ไทยและแก่มวลสาธุชนผู้พุทธมามกะอย่างหาที่เปรียบมิได้

โดยเหตุที่พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชเป็นพระมหาเถระที่ดำรงอยู่ในฐานะเป็นมหาปูชนียะของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ นับแต่มหาจุฬาลงกรณ์ฯ ได้เริ่มดำเนินกิจการมาแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ พระเดชพระคุณท่านฯ เป็นองค์สมาธิกิตติมศักดิ์ฝ่ายอุปถัมภ์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยนี้มาโดยตลอด ถึงกาละปัจจุบันนี้ก็ยังทรงโปรดประทานเมตตาการุณาต่อกิจกรรมการศึกษา แก่คณะเจ้าหน้าที่ คณาจารย์ นิสิตและนักเรียน ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยนี้ เฉกเช่นบิดาที่ให้เมตตาการุณาแก่บุตรธิดาของตน พระเดชพระคุณขององค์ท่านฯ ที่มีอยู่ต่อมหาจุฬาลงกรณ์ฯ จึงสุดวิสัยที่จะนำมาเปรียบประมาณได้มหาจุฬาลงกรณ์ฯ ตระหนักและซาบซึ้งในเมตตาคุณขององค์ท่านด้วยอำนาจกตัญญูกตเวทิตาธรรมและคารวธรรม อย่างมีมิวันเสื่อมศูนย์สลายแม้แต่น้อย

ในมหาอภิลักขิตกาลมงคล พระราชพิธีฉัตรมงคลที่ได้ทรง
พระกรุณาโปรดสถาปนา พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้า
“สมเด็จพระสังฆราช” เป็นองค์ประมุขของคณะสงฆ์ไทย ทูลพระราช
อาณัติกร คือเป็น “สกลมหาสังฆปริณายก” ครั้น มหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ย่อมมีส่วนบันเทิงใจโดยธรรมปฏิบัติ
ทั่วถึงกัน และไม่มีสิ่งอื่นใดที่จะน้อมถวายเป็นส่วนบูชาพระคุณของ
องค์ท่าน นอกจากจะจัดพิมพ์หนังสือ เป็นส่วนธรรมบรรณาการน้อม
สักการะถวายแด่พระเดชพระคุณท่าน ฯ ตามสมควรแก่สถานะและกำลัง
ของตนทั้งนี้สำเร็จด้วยอำนาจอามิสบูชา และปฏิบัติบูชาในพระองค์ท่าน
ในนามของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

วัดมหาธาตุ พระนคร

โทร. ๒๔๒๔๕

วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๐๖

ประกาศสถาปนา สมเด็จพระสังฆราช

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า โดยที่ตำแหน่ง สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกได้ว่างลง เป็นการสมควรที่จะสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะชั้นดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช เพื่อจักได้บริหารการพระศาสนา ให้สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และตามระเบียบราชประเพณีสืบไป อนึ่ง ทรงพระราชดำริว่าพระสงฆ์ซึ่งดำรงในสมณคุณใหญ่ยิ่งมีอยู่ สมควรจะสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะแทนตำแหน่งที่ว่างในคราวนี้ด้วย

จึงทรงพระราชดำริว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เป็นพระมหาเถรเจริญในสมณคุณ เนกขัมมปฏิบัติ สมบูรณ์ด้วยศีลาจารวัตรรัตตัญญูมหาเถรกรณธรรม มีปฏิภาณปรีชา ได้ศึกษาแตกฉานในพระไตรปิฎกสัทธรรม รอบรู้อักษรสมัย ทั้งสกสสมัยและไพรัชชพากย์เป็นอย่างดี ทั้งชำนาญในคัมภีร์โหราศาสตร์พยากรณ์ ดำรงสถาพรอยู่ในสมณพรหมจรรย์ตลอดมา เป็นเวลาช้านานถึง ๖๘ พรรษา ได้ประกอบกรณียกิจเป็นหินา-
นุทิศประโยชน์แก่พุทธจักรและอาณาจักรอย่างไพศาล ตั้งความพิสดารปรากฏในประกาศสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ นั้นแล้ว

ครั้นต่อมา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ก็เจริญด้วยอุตสาหะวิริยาธิคุณสามารถ
เอาภาระธุระพระพุทธศาสนา เป็นพาหุภักกิจนิตยสมาทานมิได้หวั่นย่อ ในการปกครอง
พระอารามก็ได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถและบรมบรรพต สำเร็จเรียบร้อยดีขึ้น
กว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก นอกจากนั้น ยังได้สร้างตึกเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นใหม่
อีกหลังหนึ่ง นับว่าเป็นประโยชน์ยิ่งแก่การพระศาสนา ดังเป็นที่ปรากฏอยู่แล้ว

บัดนี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ก็เจริญด้วยพรรษายุกาล รัตตัญญุมหา
สถาวีรธรรมมั่นคงในพระพุทธศาสนา เป็นอจลพรหมจริยาภีรต สงเคราะห์พุทธบริษัท
ปกครองสงฆ์ ดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์ติดต่อกันมาช้านานถึง ๕๕ พรรษา ได้เป็นครู
และอุปัชฌายาจารย์แก่มหาชนเป็นอันมาก มีศิษยานุศิษย์แพร่หลายไพศาล เป็นที่เคารพ
สักการแห่งพุทธมามกะชนทั่วไป ประกอบด้วยขณะนี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ก็ได้
เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชอยู่แล้ว จึงสมควรจะสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระ
สังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ประธานาธิบดีแห่งสงฆมณฑล เพื่อเป็นศรีศุภมงคลแด่
พระบวรพุทธศาสนาสืบไป

จึงทรงกรุณาโปรดให้สถาปนา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ขึ้นเป็นสมเด็จพระ
พระสังฆราช มีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
สุขุมวิธานธำรง สกลมหาสังฆปริณายก ตริปิฎกโกศล วิมลคัมภีรญาณ ญาโณทยา-
ภิกขานสังฆวิสุต พุทธบริษัทคารวสถาน ธรรมปฏิภาณญาณสุนทร บวรธรรมบพิตร
สมเด็จพระสังฆราช เสด็จสถิต ณ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร พระอารามหลวง เป็น
ประธานในสงฆมณฑลทั่วราชอาณาจักร

ขออาราธนาให้ทรงรับธุระพระพุทธศาสนา เป็นภาระสั่งสอนช่วยระงับอภิภักดิ์
และอนุเคราะห์พระภิกษุสงฆ์สามเณรในสงฆมณฑลทั่วไป โดยสมควรแก่พระอิสริยยศ
ซึ่งพระราชทานนี้ จงทรงเจริญพระชนมายุ วรรณะ สุข พละ ปฏิภาณ คุณสารศิริสวัสดิ
จิรัฏฐิติ วิรุพหิไพบูลย์ ในพระพุทธศาสนา เทอญ

ให้ทรงมีพระราชอาคันและพระครูฐานานุกรมระดับพระอิสริยยศ ๑๕ รูป คือ
พระมหาคณานุศิษย์ สังฆอิสริยาลงกรณ์ สุนทรธรรมสาธก พุทธปาพจนดิลกมหาเถร-
กิจจการี คณาธิบดีศรีรัตนคคมกาจารย์ พระราชาคณะปลัดขวา ๑ พระจุลคณานุศาสน์

วิจารณ์ภาสภาคยคุณ สุนทรศาสนกิจบรรหาร มหาเถรานุการธุรการี สมุหบดีศรีธรรม
 ภาณกาจารย์ พระราชาคณะปลัดซ้าย ๑ พระครูธรรมกถาสุนทร ๑ พระครูวินัยกรณ์
 ไสยณ ๑ พระครูพรหมวิหาร พระครูพระปริตร ๑ พระครูมานวิสุทธิ พระครูพระปริตร ๑
 พระครูวินัยธร ๑ พระครูธรรมธร ๑ พระครูพิมลสรภาณ พระครูคู่สวด ๑ พระครู
 พิศาลสรคุณ พระครูคู่สวด ๑ พระครูพิบูลบรรณวัตร ๑ พระครูพิพัฒน์บรรณกิจ ๑
 พระครูสังฆบริหาร ๑ พระครูสมุห์ ๑ พระครูใบฎีกา ๑ ขอให้พระคุณผู้ได้รับตำแหน่ง
 ทั้งปวงนี้ มีความสุขสิริสวัสดิ์สถาพรในพระบวรพุทธศาสนา เทอญ

ประกาศ ณ วันที่ ๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๖ เป็นปีที่ ๑๘ ในรัชกาล
 ปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ส. ธนะรัชต์

นายกรัฐมนตรี

คำแปลร่างจารึกพระสุพรรณบัฏ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

สุขุมวิทธานธำรง

สกลมหาสงฆปริณายก

ตรีปิฎกโกศล

วิมลคัมภีรญาณ

ญาณโทยาทิธานสังฆวิสุต

พุทธบริษัทการวสถาน

ธรรมปฏิภาณญาณสุนทร

บวรธรรมบพิตร

สมเด็จพระ ผู้มีปรีชาญาณสืบเนื่อง

มาแต่วงศ์แห่งพระอริย (มุนี)

ทรงระเบียบปฏิบัติวัตรวิธีไว้อย่าง

ครบถ้วน

ทรงเป็นประธานาธิบดีแห่งสงฆ์หมู่

ใหญ่ทั่วไป

ทรงฉลาดรอบรู้พระไตรปิฎก

ทรงมีปัญญาแจ่มใสลึกซึ้งกว้างขวาง

มีนามปรากฏในหมู่สงฆ์ว่าญาณโทย

ทรงเป็นที่เคารพนับถือของมวลพุทธ

ศาสนิกบริษัท

มีปรีชาญาณแจ่มใสสามารถแสดง

ธรรมได้สมเหตุผล

เป็นที่ปลื้มใจ (ของพุทธบริษัท)

เพราะทรงธรรมอันประเสริฐ

เปล่ง ชื่นกลั่นรูป เปรียบญ

แปลทุกเกล้าถวาย

ภาพชุด

พระกรณียกิจ ของ สมเด็จพระสังฆราช

ญาณโทยมหาเถระ

เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมหาราชมุนีฯ เสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยสมเด็จพระราชาคณะผู้ใหญ่ของพระบรมมหาราชวัง และพระภิกษุสงฆ์ผู้ใหญ่ของวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช เนื่องในการพระราชพิธีฉัตรมงคล ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

(ภาพพระราชทาน โดยความเอื้อเฟื้อของ “ชัยพฤกษ์” และ “ชาวไทย”)

สมเด็จพระสังฆราช สมัยเมื่อทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ ในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ได้ทรงทำ
หน้าที่เป็นประธานเปิดประชุมคณะกรรมการมหาเถรสมาคม เป็นครั้งแรก ณ
พระอุโบสถวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๖

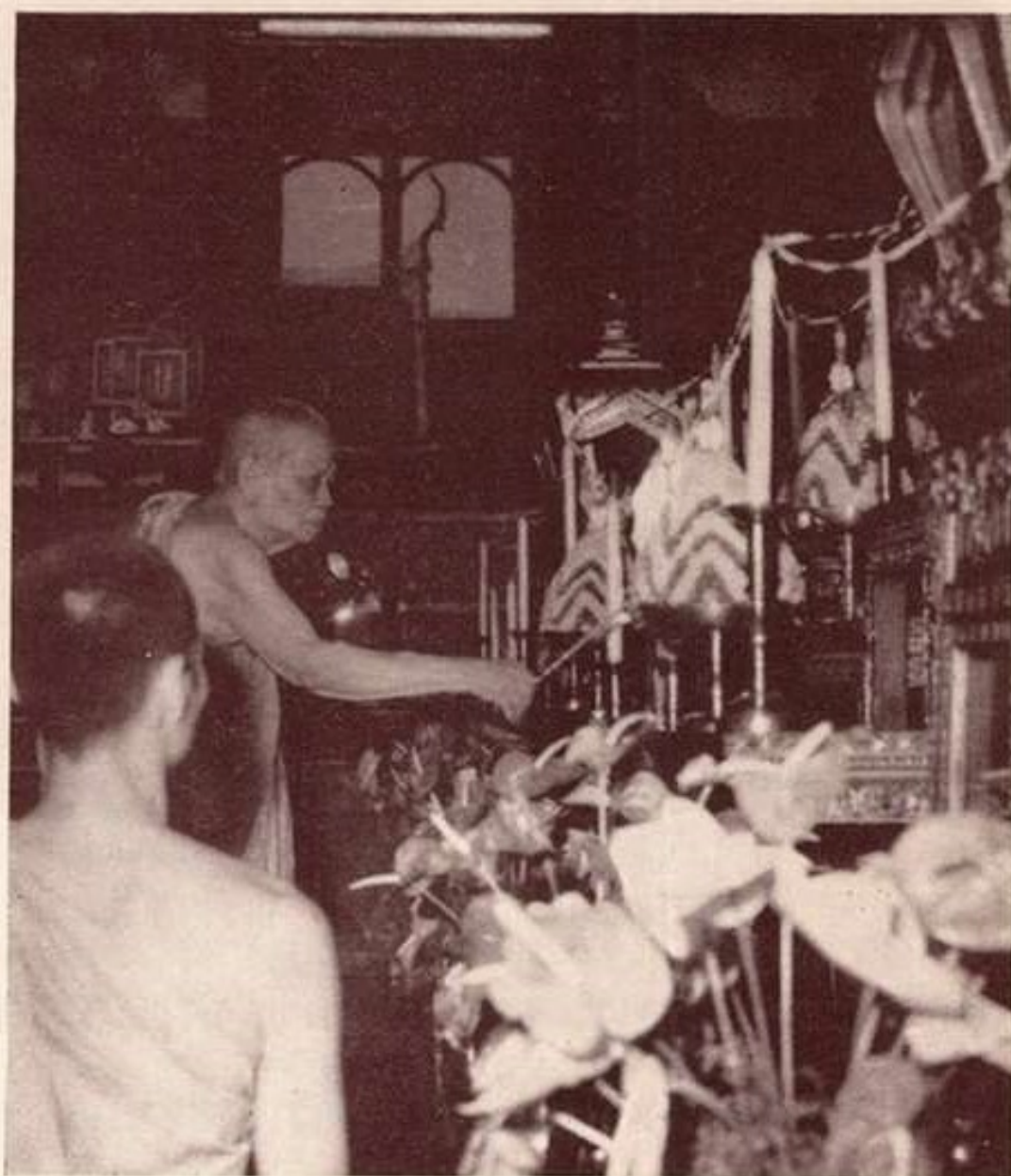

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๐๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด
สถาปนาสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์เป็นสมเด็จพระสังฆราช คณะเจ้าหน้าที่
อาจารย์ ครู นิสิต และนักเรียน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระ-
บรมราชูปถัมภ์ ตั้งแถวรับเสด็จตั้งแต่ประตูเข้าวัดสระเกศ จนถึงพระอุโบสถ

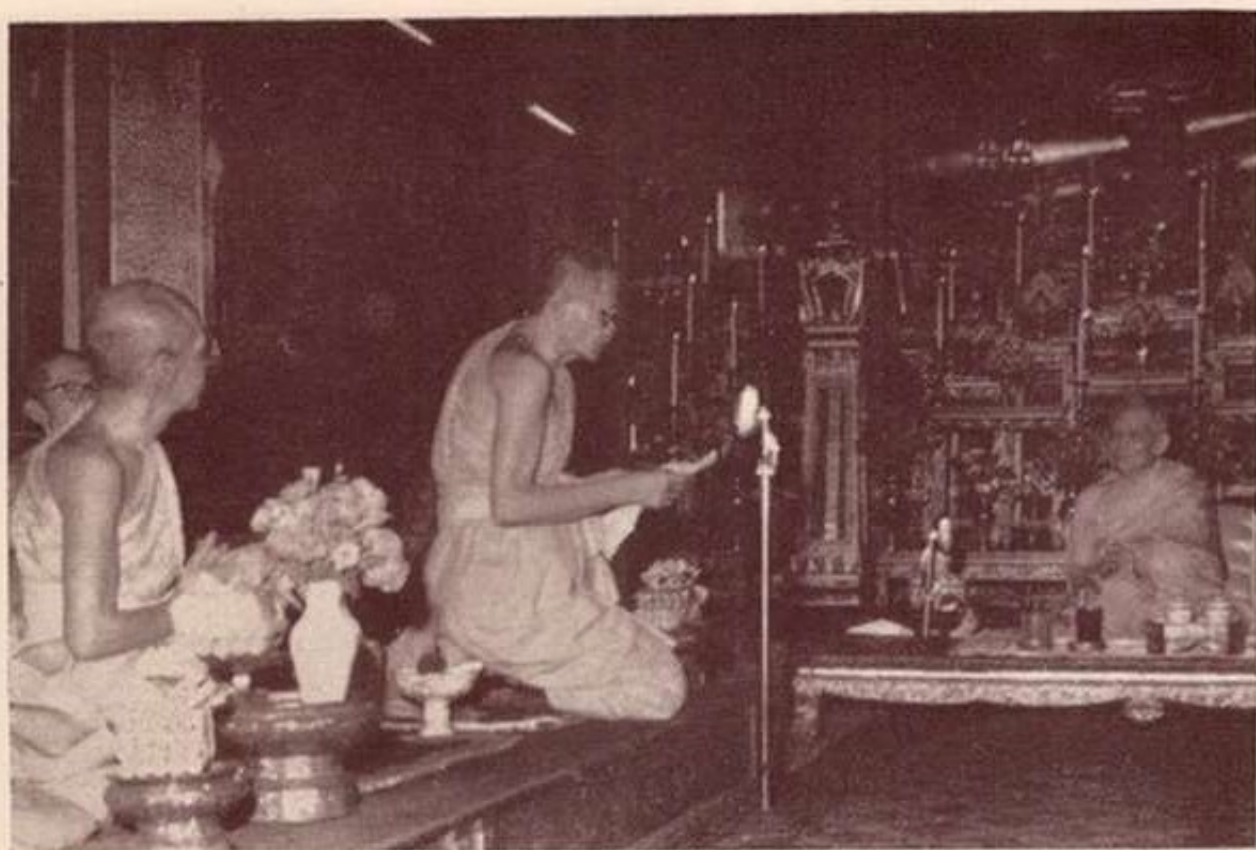

สมเด็จพระสังฆราชกำลังเสด็จผ่านแถวคณะเจ้าหน้าที่ อาจารย์
ครู นิสิต และนักเรียนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

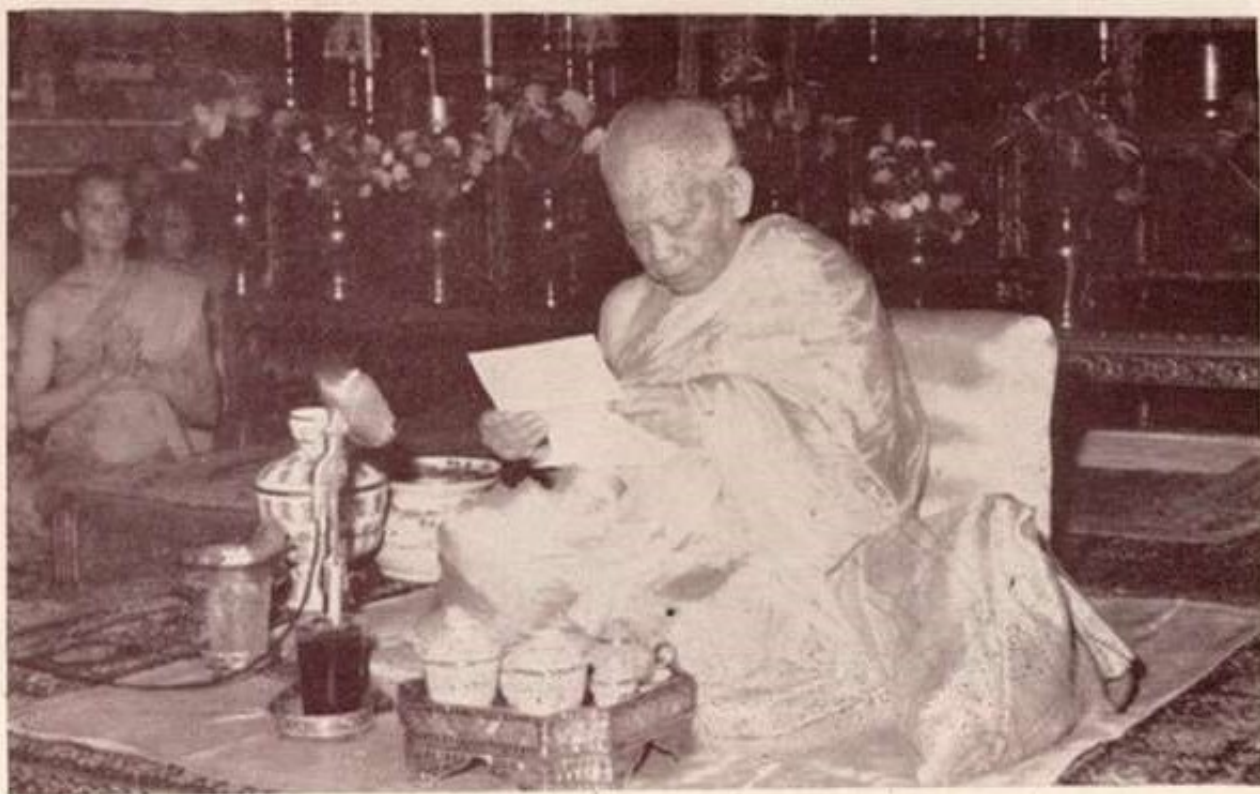
เมื่อสมเด็จพระสังฆราชเสด็จ
เข้าสู่พระอุโบสถ คณะสงฆ์ซึ่งมี
สมเด็จพระวันรัตเป็นประธาน ได้
สวดชัยมงคลคาถาถวาย สมเด็จพระ
สังฆราช ทรงจุดธูปเทียนบูชา
พระรัตนตรัย

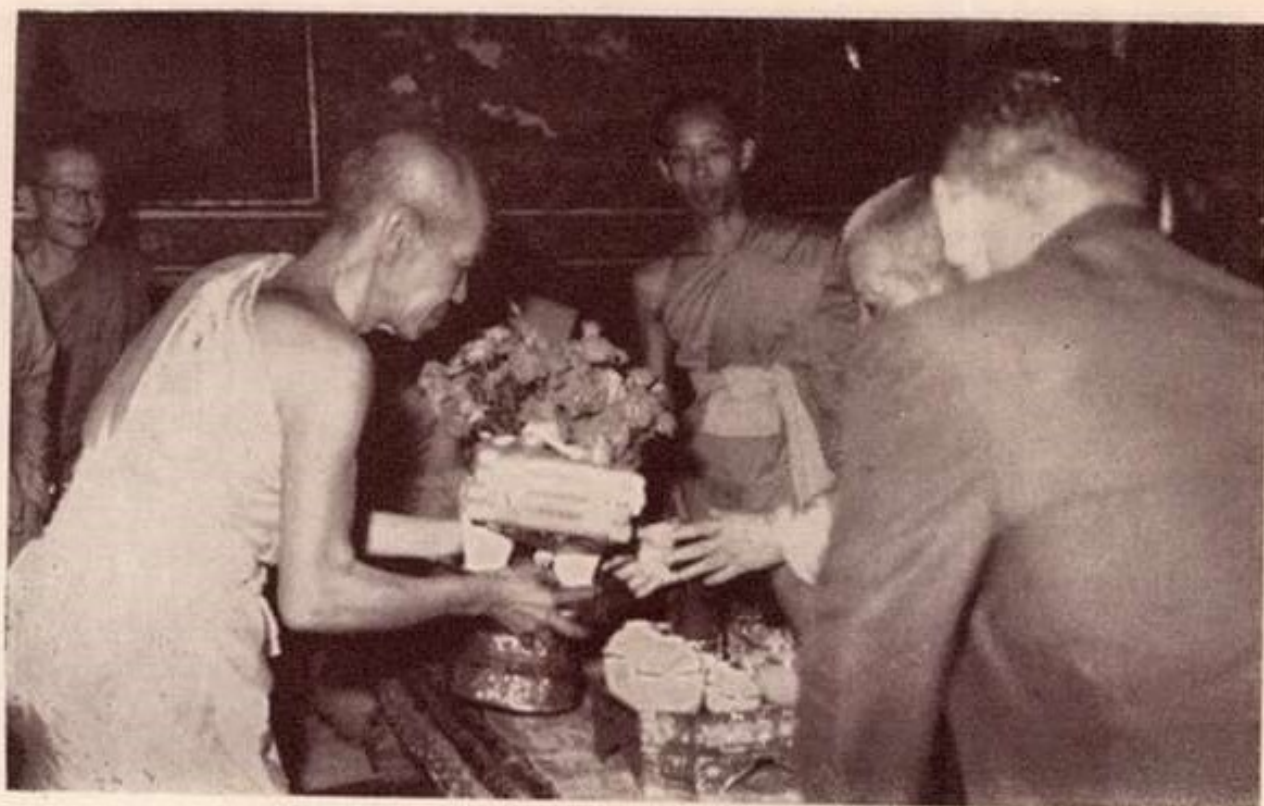
เมื่อสมเด็จพระสังฆราชทรงจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
เสร็จแล้ว ได้ประทับนั่งฟังคณะสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา

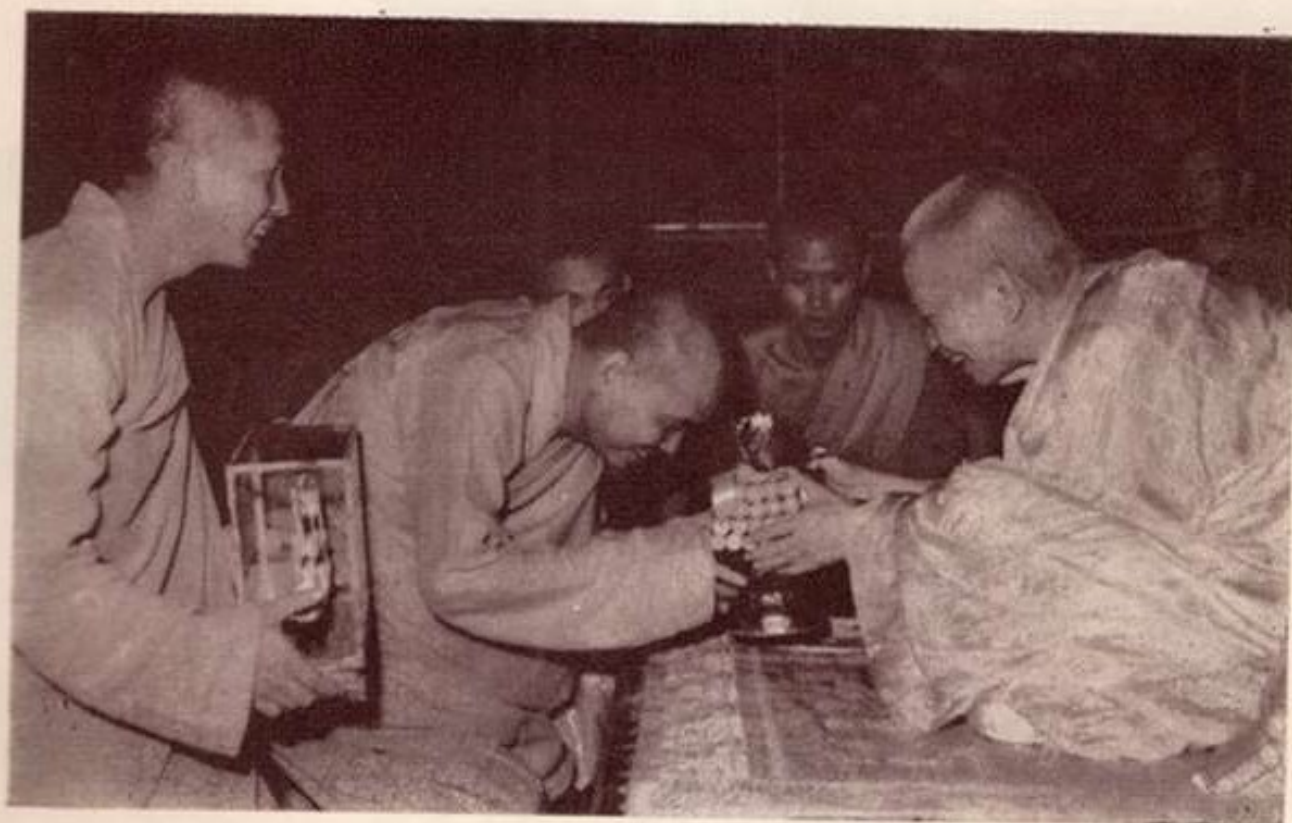
แล้วสมเด็จพระวันรัต พระเชตุพน
ได้กราบทูลถวายพระพร ในนามของคณะสงฆ์ส่วนกลาง
ทั้งในจังหวัดพระนครและธนบุรี

เสร็จแล้ว สมเด็จพระสังฆราช ทรงกล่าวตอบ

สมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดอรุณราชวราราม
ถวายเครื่องสักการะแด่สมเด็จพระสังฆราช

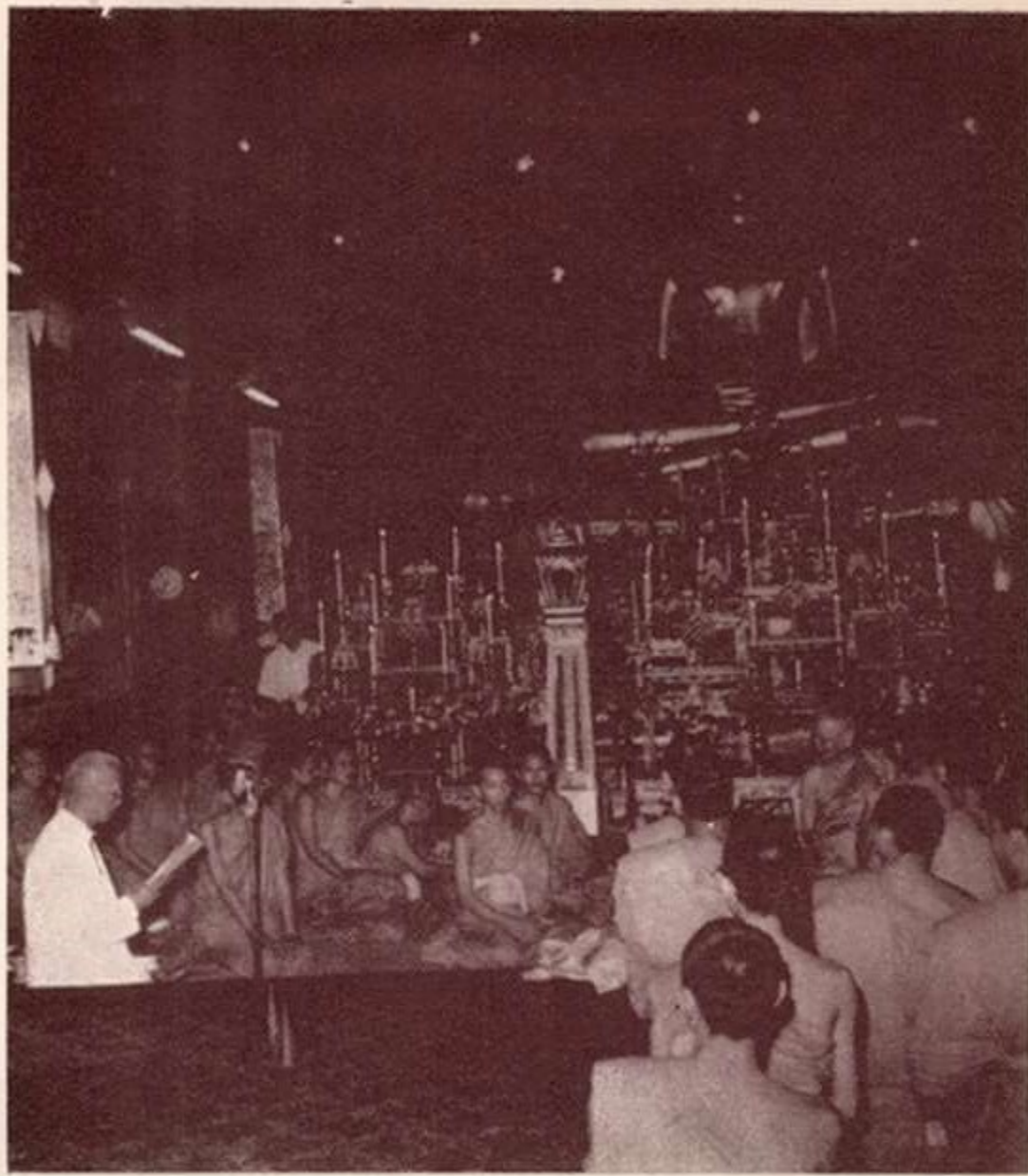
คณะสงฆ์จันทวายเป็นเครื่องสักการะ และถวายเรือ
สำเภาสลักด้วยงา ซึ่งถือว่าเป็นพาหนะนำสัตว์ข้าม
ห้วงมหาสมุทร เช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์ฉะนั้น

พระธรรมวรนายก อธิการบดี
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
ได้นำคณะเจ้าหน้าที่ อาจารย์ ครู นิสิต และนักเรียน
มาถวายสักการะ

อธิการบดี ม.จ.ร. กำลังทูลถวายพระพรในนามของ
สภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

นายทอง หงส์ลัดดารมภ์ ได้อ่านฉันทน์ที่บาลี
 และคำแปลสดุดีและถวายพระพร
 แด่สมเด็จพระสังฆราช
 ในนามของคณะศิษยานุศิษย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน
พระราชวโรกาส โปรดถวายให้สมเด็จพระสังฆราชทรง
แต่งตั้งเปรียญสามประโยคจำนวน ๖๖๕ รูป

เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๐๖ ได้ทรงประทาน
พัดเปรียญแก่พระภิกษุ ซึ่งสังกัดในพระอารามหลวงทั่ว
ราชอาณาจักร รวม ๘๕ รูป

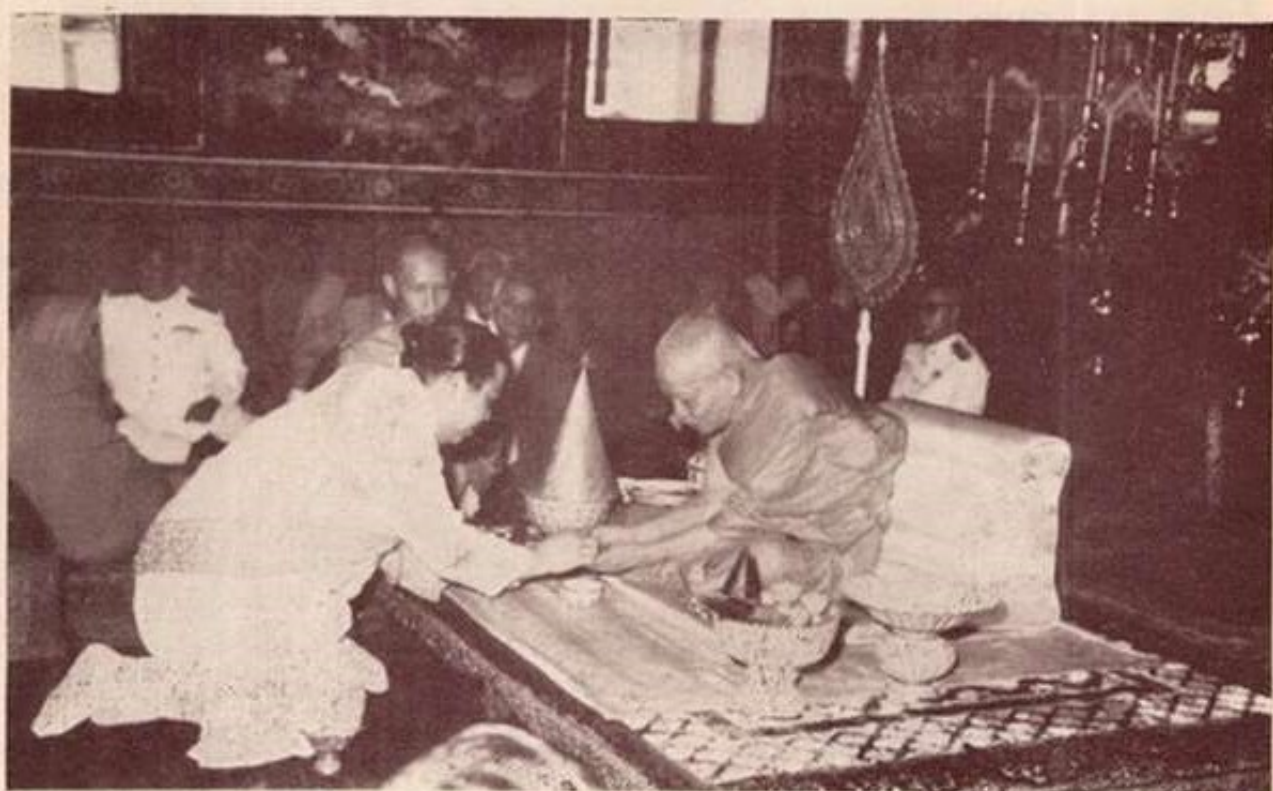
นายฟุง ศรีวิจารณ์ อธิบดีกรมการศาสนา
ได้นำ อาร์ค บิชอป แห่งยอร์ก ประเทศอังกฤษ
เข้าเฝ้า ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดสระเกศ
เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๖

ทรงสนทนากับอาร์ค บิชอป ด้วยพระองค์เอง
ตลอดเวลาที่ทรงสนทนาด้วย
อาร์ค บิชอป ได้แสดงความเคารพมาก
 และได้ทูลอาราธนาสมเด็จพระสังฆราช ประพาสอังกฤษด้วย

สมเด็จพระสังฆราชกำลังทอดพระเนตรพระสุพรรณบัฏ
ซึ่งสำนักพระราชวังได้อัญเชิญไปถวาย
ณ พระอุโบสถ วัดสระเกศ

เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๐๒
พระครูวามเทพมุนี กำลังถวายน้ำเทพมนต์
แด่สมเด็จพระสังฆราช

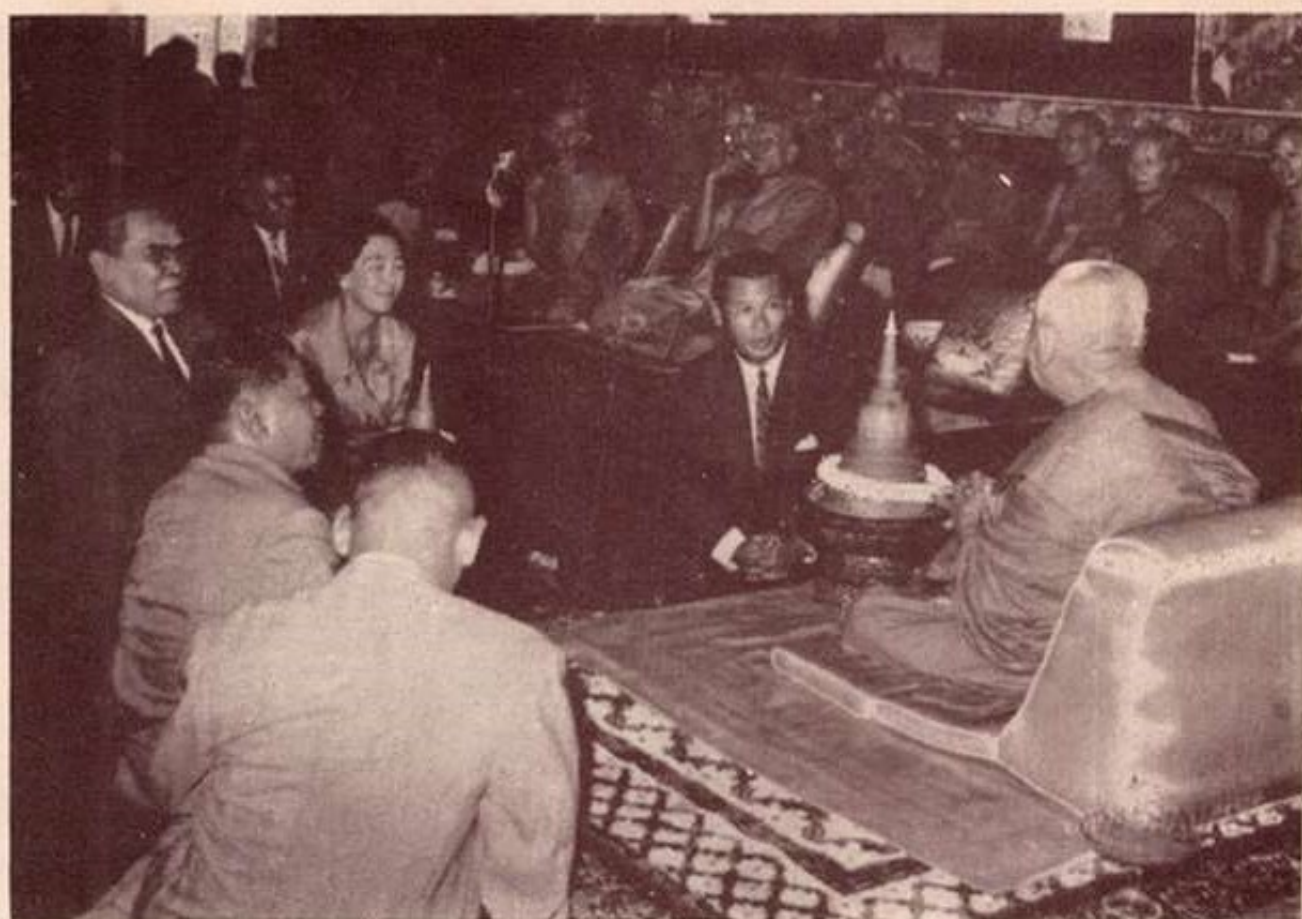
วันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๐๒

ขบวนแห่พระบรมธาตุ ออกจากตำหนักสมเด็จพระเจ้า

มาสู่พระอุโบสถ เพื่อทำพิธีมอบ

ให้แก่อุปทูตไทยประจำประเทศลังกา เพื่อนำไป

มอบให้แก่มหาวิทยาลัยที่ลังกา ตามที่ทูลขอมา

กำลังทรงรับสั่งกับอุปทูตไทยประจำประเทศลังกา
ในท่ามกลางคณะสงฆ์ และคฤหัสถ์ซึ่งมี
อธิบดี และรองอธิบดีกรมการศาสนา รวมอยู่ด้วย

ก่อนที่จะประทานพระบรมสารีริกธาตุ ๒ องค์
และพระอรหันตธาตุ ๓ องค์
แก่อุปทูตไทย ประจำประเทศลังกา

สัมมราชสูตร ฌาณโทยสูตร ปวตตักถา

๑.	ฌาณโทย มหาเถโร
ปณฺจเม รชชกาเล โข
“บางกอกใหญ่” นิคเม เจว
กถฺยาณมิตฺตอาวาเส	“อยู่” อิติ ทยฺยนาโมโก
ชาโต จ อนุปริยํ
นทียา จ กุรุณฺทียํ
ทสฺสเนยฺเย มโนรเม
๒.	ทฺวาทสวสฺสโก โสว
“ช้าง” ตฺยาจริยสฺสเว
สเกเต ราชวรารามे
สิกฺขนฺโต สามณฺเวยสิกฺขํ
โหรัสตฺถํ อภิสิกฺขาติ	ปพฺพชํ พุทฺธสาสนे
สามณฺเวยโร สาทตํ
เทวณฺครสณฺจิตे
ธมฺมํ จ วินยํ สุกํ
ติกฺขปณฺโณ จ โหติ โข
๓.	สมฺพุทฺธปรินิพฺพานา
สตฺตตีเสสฺสติกฺกนฺเตสฺ
วิสวสฺสปริพฺพณโณ
สิลวทฺถมนมหาเถ—
“แดง” อิติ ทยฺยนาเมน
ธมฺมทานาจริเยน
“จุ่น” อิติ ทยฺยนาเมน
ธมฺมกิตฺติ อนุสาเว—
“เม่น” อิติ ทยฺยนาเมน	เทวสฺสสทฺสเสสฺส โส
จตฺตสฺส วสฺสสเสสฺส จ
อุปสมฺปนฺโนว สาสเน
เรเนว อุปชฌายสา
สัมมราชญฺญมิตฺตา
กมฺมวาจาจริเยน โข
ธมฺเมเน สมฺจาวินา
จริเยน สุตฺตตินา
สเกตารามสณฺติเก

๕. บัตรี ยุกกาเล ไส
 สเกเส “ข้าง” ตี อาจารย์—
 ไทราสตุถิ ว สิกขนุโต
 มุลกจุจายนปาดิ
 ตโต จ อมมกิตตินา
 สิลวทตมมมหาเถ—
 “ทิม” อิติ อมมปรีชาอา—
- ปุพฺพาวริยสนฺติเก
 เย ปณฺณํ คณฺติํ คตํ
 สามณเณโรว ปพฺพชํ
 มุลาวริยวคฺคฺนา
 ปาลิภาสํ ทิวา สุเว
 เรเนว สห จานฺโต
 จริเยน สุวิญญฺนา
๕. สมฺพุทฺธปรินิพฺพานา
 เตตฺถิเสสฺสติกฺกนฺเตสฺ
 สามณเณโรว สามตฺถิ
 “ศรีรัตนศาสตา” วามะ
- เทววสุสฺสทสฺสเสสฺส ไช
 จตฺตฺส วสุสฺสทสฺส ไช
 ติปฺปโยคาน ปารคฺ
 สฺยามะ ราชสนฺติเก
๖. ทฺวสฺส ไช อติกกนฺเต
 จตฺตฺส วสุสฺสทสฺส ไช
๗. อุปสมฺปนฺนกาเล ไช
 สมฺพุทฺธปรินิพฺพานา
 เอกจตฺตาฬิสาติกกนฺเตสฺ
- ปณฺจปโยคปารคฺ
 เทววสุสฺสทสฺสเสสฺส ไช
 จตฺตฺส วสุสฺสทสฺส ไช
๘. ทฺวสฺสเป อติกกนฺเต
 ฉฏฺฐปโยคปารคฺ
๘. ตทา ณาโณทยภิกฺขุขุมฺหิ
 “ปทุโต ฉปฺปโยโค ไช
 คมิ ไส จิตฺต-อุปฺปาโท
 จุพาลงฺกรณนามสฺส
- จิตฺตฺปฺปาเทว สํหิเร
 กิมํคํ ปุณฺนปโยคิโย”
 มหาราชสฺส สโตกํ
 อีรสฺส ทิชทสฺสโน

- กเถติ ฯ มหาราชา
 วิชิตวสุทตุมิการิ
 วาเจนโต อิมมตถุ ฯ
 ตสฺมี วสุสกาเล สด-
๓๐. เอกวสุเสตติกุกนเต อญ-
 ๓๑. เอกวสุเส อตติกุกนเต น-
 ๓๒. อาโท นวมปาโยคิ
 อาณาเปนโต มหาราชา
 กิตติโฆเสน ปาเทสิ
 ๓๓. โส ฯ โข ปริยตติ ล-
 สพพปโยคสมปญโน
 ๓๔. อูริ ทตฺวา ปพพชิต
 สทฺโธ สีเลน สบฺปนโน
 มุณินฺโทติ ฯ ปญฺณาโต
 เมตฺตาวิหาริ โย เถโร
 กรุณายุตตพฺพทสฺส
 มุทิตาคมพฺพทสฺส
 อูเปกฺขาสมปยุตฺตสฺส
 อูเปกฺขาสยสมปตฺโต
 หณฺณมานนํ ทุคฺเคน
- “ฉาโนทโย ปุณฺนปโยคิโย”
 สมฺมการสฺส อาธิป
 ฉาโนทยสฺส ภิกฺขุโน
 ตมปโยคปารค
 สมปโยคปารค
 วมปโยคปารค
 ปญฺจมรชฺชกาลเก
 ราชเรณ สารถิ
 สเกสวรามสนฺติเก
 สนฺเทนฺโต อชาลิโต
 อีทิสฺส อมฺิ ทสฺสโก
 ชีวนฺโต พุทฺธสาสน
 นปฺปมตฺโต กุทาจย
 มหานิกายสมฺมิโก
 การุณฺณเณ ปโยชย
 สาสนเน กรุณาวสี
 สาสนเน มุทิตาคโม
 สมฺพทสฺส สิริมโต
 สมฺมทเทส-ปวฺยทโย
 ขนฺติยว ตติกฺขติ

จตุมนั สัมภมมานัน
นิพทนต์ พุทธเจตเยต
โยนิโส มนสิการ
อโธ สพรหมจารีนิ
สิกขากาโม หิตะสิ จ
สวณณโนปเทศาย
ปาสสส อารโณ เจว
วิภังควณณนัเยว

สกุกกัจ การโก สมน
ปุชชาติสุ จ การโก
ภาวนณจ ปยุณขย
ปัจเจกเยติ อนุคคโท
สาสนสเสว วุฑฒิยา
สทสมุมปริญตติยา
อตถสส จ วิจารโณ
โสธาเปตวา มุทาปยิ

๑๕-๒๐. นครราชสีมัย

กาณจนปรีนคเร
ปาลโก "เจ้าคณะแขวงเหนือ"
สังสกาย สมาชิ-
สังกัจจ สุตตาเนโต
ปฐิสขโรติ อาราม
ปรมปพพต ปฐ-
อกุขรสมเย ปร-
โหรัสตเถ พุยากรณ
วิจาเรนโต ขณ ขณ
โกวิโท จ สุนกขตเต
วาเจติ อนุสาเสติ

อิทานิ สมุมเจติโย
ราโชวาท ปเวเทติ
สมุมวโรตตโม ปร-
สุนทโร นายโก เจว

"ภูเก็ต" อิติ มณฑล

สมุมธูเร คณาธิโป
นคเร ธนปุริเย
โก อุปปธานิโย
สมุมปาจิตติยา สทา
อุโปสถ จ เกวล
นีย ชาน สมุนตโต
สมเย อปี โกวิโท
ตาราคณิกสมุมเต
ทิวา สุเว วิจกขณิ
สมุมกเล สยวสี
วินย สตถุสาสน

ชานิโย อุปรูปริ
"ธรรมวโรตม" ติ ชานสา
มณาโน จ อตถโย
เตปปีฏกคุณโยชโก

ตคฺคณาลงการภูติโต
 มหาคณิสฺสโร เจว
 คณิสฺสโร ความวาสินํ
 จาเปติ อญฺจ จานานุกุ—
 สฺวทฺทมนสฺสคฺคณํ จ
 อรราทรมหาคฺคณา—
 อมฺมธโร วินยธ—
 อุกฺกมํ มงฺคลวิลาสํ
 สมฺมทํ ปตฺตฏฺฐิกํ จ
 อมฺมเจติยมหาเถโร
 โย ปฏิคฺคณหตฺถํ พุทฺธ—
 สมฺมพุทฺธปรินิพฺพานา
 อญฺจาสิตฺถํ วสฺสเสสฺสํ
 วสฺสสฺสเทสฺสํ จาตุสฺสํ
 อิมมตฺถํ นวทสฺสเม
 มาเส ธนฺวาคเมเขว
 เสนีเยน ปาโมชฺเชน

สุทฺธิกิञฺจเว สาทโร
 ปวเร สํชรามเก
 เนวาสิโก สเกสเก
 กเม เถเว อญฺจายิกเก
 วิปฺลอมฺมคณิสฺสโร
 นุนายกํ จ ปามุขํ
 วั สทฺททวิมฺลญฺญํ
 ฉญฺจมํ สํชรกฺขิตํ
 อชฺฌาตเยน อตฺตโน
 สหเถรสทหายิกโก
 คณภาเว อรุโธโร
 เทววสฺสสทฺสเสสฺสํ โข
 อติกกนฺตเสสฺสํ สพฺพโส
 ปเวเทติ มหาชนํ
 ทิเน มงฺคลสมฺมเต
 นાયกรญฺจมนฺตินา
 สทา สยามวิชิตะ

๒๓. อถ จ ปญฺจเม ทิเน
 สมฺมพุทฺธปรินิพฺพานา
 ฉนฺนนวตฺถิสฺสํ วสฺสเสสฺสํ
 จตุสฺสํ วสฺสสฺสเทสฺสํ
 อมฺมเมณ ทสฺสวิเชน
 จาเปนฺโต จ อิมํ เถโร
 สํชสฺสกาย ปาธานํ

ธนฺวาคเม จ มาสเก
 เทววสฺสสทฺสเสสฺสํ โข
 อติกกนฺตเสสฺสํ สาทตํ
 ญฺมิณฺโทปิ นราธิโป
 “กรุงเทพ” รชฺชมการยิ
 “พุทฺธโฆษาจารย์” ติ จานโต
 รตฺตณฺณํ วรอมฺมิกํ

๒๒.

อิทานิ โส มหาเถโร

อตุตตะเม อตุตตะเม ชานะ
 จตุตตะเถ จ ทินเนเยว
 ภูมินุทมหิตลลสเสว
 สมพุทฺธอธิปฺนิพฺพานา
 ทวสฺสเสสฺสติกฺกนฺเตสฺ
 ภูมินุโท พลวาทา ราชา
 ฌานาโนทโย จ อารพฺภ
 สัมมราชํ ปตฺติฏฺฐาติ

“สัมมราชาติ” ราชาโต

สมณสฺสเก ยโสธโร
 พุทฺธภาคมาสเก
 ทตฺตมํคฺคสฺสุมเต
 เทววสฺสสฺสทสฺสเสสฺส โข
 วสฺสสฺสเตสฺส ปญฺจสฺส
 อตุลฺโยปิ เตชวา
 มหาคฺคณิ สัมมณฺฑาเต
 วฏฺฐมนฺตํนฺมตฺติยา

๒๓.

จตุตทาโร ปรีสาทานิ

ฌานาโนทโย สัมมราชํ

สมาคณฺฏวาทน เอโกโต

สทฺธกจฺจํ นมิตฺตุน ตา

๒๔.

อิโต ปรี ปวกฺขาม

ปโยเค นวเม ลทฺเธ
 “ศรียตฺตนาสฺสตาธวามะ”
 สมพุทฺธอธิปฺนิพฺพานา
 ปญฺจตาฬีสวสฺสเสสฺ
 จตุสฺส วสฺสสฺสเตสฺสเสว

กิริจํ ทสฺสเสว สาสเน
 กมฺมกาโร จ อตุตฺตโม
 สันนํทโก ปรียตฺติยา
 เทววสฺสสฺสทสฺสเสสฺส โข
 อตฺติกฺกนฺเตสฺส สาสตํ
 สยามวชิเต อหุ

๒๕.

เอกาทสฺสเสสฺส วสฺสเสสฺส

โทคณาจริโย โทณฺโต
 คณฺธอุเว อธิปาทิ
 สิกฺขานํ อธิปาทิ เจว

อตฺติกฺกนฺเตสฺส กาลโต
 วชิรณฺณาณน จาปิโต
 สเกสเส สนนํทกาธิป
 ตโต ปญฺจายิทานิโต

๒๖.

ทวสุเส ๑ อติกกนฺเต
 ปณฺจมปวิตตารามะ
 “ศรียัตนศาตตารามา”

๒๗.

กมฺมกาโร มหาเถร —
 โส กิจจํ ปฏิปชฺชนฺโต
 โยนิโส วิจิตฺเต การํ
 สมฺพุทฺธปรินิพฺพานา
 สุตตตฺธิกาวสุเสสฺสุ
 จตุสฺส วสุสฺสเตเสว

๒๘.

อิโต ปรี ปวฺกฺขาม
 เนวาสโก ๑ โส โทนฺโต
 ปฏิสฺสโรนฺโต ปณฺเฑน
 วิหาเร มณฺฑลํ ชานํ
 อิริยาปถสฺสเชเนว
 เสนาสนํ วิถิํ เจว
 กโรติ ปฏิสฺสขารํ

๒๙.

ททยฺยชาติ วิโรเจตุ
 ทิชายุโก มหาราชา

ปวฺวาเสตฺวา ปาลิสฺสิกฺขณํ
 วชิรฺวาโน สมฺโน มหา
 กมฺมการํ จเปติ ตํ
 สมากเม มหายเส
 สมฺมา ว อตฺถสาธกํ
 สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเน
 เทววสุสฺสทสฺสเสสฺสุ โข
 อติกกนฺเตสฺสุ สาทตํ
 การุตฺตมํ สยํ กโร
 อาวาสํ ปฏิสฺสขรํ
 อโปสถํ ๑ เกวลํ
 สิปฺเปเน ปากฺเณน วา
 วิศาลํ วิตุถตํ อโถ
 สปุปฺปฺริสฺฐปถยํกตํ
 ขณฺฑมุลลํ สุตฺตสนํ
 สพุพฺผํ สพุเพน ‘ชานโส
 นิมฺมลํ พุทฺธสาสนํ
 สัชฺชราชา ตเถว โข ฯ

พระประวัติ

สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาโณทโยมหาเถระ)

๑. สมเด็จพระสังฆราชพระนามเดิม อยู่ พระนามฉายา ญาโณทโย ประสูติในรัชกาลที่ ๔ เดิมประทับอยู่แพหน้าวัดกัลยาณมิตร อำเภอบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี

๒. เมื่อพระชนม์ได้ ๑๒ พรรษา ได้ทรงบรรพชาเป็นสามเณรอยู่ในสำนักอาจารย์ข้าง วัดสระเกศ ซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ พระมหานคร ได้ทรงศึกษาตามเนรติการวมทั้งพระธรรมและวินัยอันดีงาม และตำราไวยากรณ์ มีพระปัญญาเฉียบแหลม

๓. ต่อมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ มีพระชนมายุครบอุปสมบทจึงได้ทรงอุปสมบทที่วัดสระเกศ สมเด็จพระวันรัต (แดง) วัดสุทัศน์ ผู้เทียบสมเด็จพระสังฆราช มีพระสติปัญญาสามารถเป็นนักปราชญ์ เป็นพระอุปัชฌายะ พระธรรมทานาจารย์ (จุ่น) วัดสระเกศ ผู้ประพจน์ธรรมสมาธิเป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระธรรมกิติ (เม่น) วัดสระเกศ ผู้มีความประพจน์ดีไวใจได้เป็นพระอนุสาวนาจารย์

การศึกษา

๔. เมื่อทรงเยาว์วัย ทรงได้รับการศึกษาเบื้องต้นในสำนักท่านบิดาซึ่งเป็นบูรพาจารย์และต่อมาเมื่อพระชนมายุพอสมควรได้มาอยู่สำนักอาจารย์ข้าง วัดสระเกศ ทรงได้รับการศึกษา วิชาหนังสือ วิชาเลข ลูกคิด และโหราศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวกับคติภูมิเป็นที่ไปของคน ได้ทรงเล่าเรียนสืบมาจนกระทั่งได้ทรงบรรพชาเป็นสามเณร ก็ได้ทรงเริ่มเรียนแผนกบาลี เรียนมูลกัจจายน์ในสำนักพระอาจารย์ข้าง ผู้ไม่ใช่แต่เพียงรู้เท่านั้นท่านอธิบายให้ศิษย์เข้าใจได้ด้วย และต่อมาทรงเรียนในสำนักท่านเจ้าคุณธรรมกิติ (เม่น) บ้างแทบทุกวัน ในสำนักเจ้าพระคุณสมเด็จพระวันรัต (แดง) บ้างในบางคราว และสำนักพระยาธรรมปรีชา (ทิม) บ้าง ผู้รู้หนังสือดีเป็นครู “บาลีหลวง” ในเวลานั้น

๕. เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ ครั้นยังทรงเป็นสามเณรได้ทรงเข้าแปลพระปริยัติธรรมในสนามหลวง ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามเป็นครั้งแรก ทรงได้เป็นเปรียญ

๓ ประโยค

๖. พ.ศ. ๒๔๓๖ ยังทรงเป็นตามเดิมเหมือนกัน ได้ทรงเข้าแปลพระปริยัติธรรมในสนามหลวงที่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามได้อีก ๑ ประโยค รวมเป็น ๔ ประโยค

๗. ต่อมาเมื่อทรงได้อุปสมบทแล้ว ถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้ทรงเข้าแปลพระปริยัติธรรมอีก ทรงได้เป็นเปรียญ ๕ ประโยค

๘. พ.ศ. ๒๔๔๓ ทรงเข้าแปลอีก ทรงได้เปรียญ ๖ ประโยค

๙. อนึ่ง เมื่อทรงสอบได้เปรียญ ๖ ประโยคแล้ว ก็ทรงคิดว่าจะหยุดไม่เข้าแปลอีกต่อไป ความทรงทราบถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๕ ผู้ทรงพระนามจุฬาลงกรณ์ฯ ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์ใหญ่ ทรงเห็นการณ์ไกลมาก มีรับสั่งให้เข้าแปลประโยค ๗ ต่อไป จึงทรงต้องรับสนองพระกระแสรับสั่งเข้าแปลต่อไป และทรงแปลได้อีก ๑ ประโยค ทรงเป็นเปรียญ ๗ ประโยค (เรื่องนันทเจ้าพระยาวิจิตรวงศ์วุฒิไกรเมื่อดำรงตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการเวลานั้น นำพระกระแสรับสั่งมาบอก)

๑๐. พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้ทรงเข้าแปลพระปริยัติธรรมสนามหลวงแปล ทรงได้อีก ๑ ประโยค เป็นเปรียญ ๘ ประโยค

๑๑. พ.ศ. ๒๔๔๕ ทรงได้เข้าแปลประโยค ๙ ต่อไป และก็ทรงได้เป็นเปรียญเอก ๙ ประโยคในปีนั้น

๑๒. อนึ่ง ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ได้ทรงเป็นเปรียญ ๙ ประโยค เป็นองค์แรกในรัชกาลที่ ๕ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้นำมาส่งจนถึงที่เป็นพิเศษ และนับตั้งแต่นั้นมา ถ้าเปรียญรูปใดสอบได้ได้ ๙ ประโยค ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้นำมาส่งเปรียญรูปนั้นจนถึงที่ เป็นธรรมเนียมมาจนถึงบัดนี้

๑๓. อีกประการหนึ่ง ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช นับตั้งแต่ได้ทรงเข้าแปลพระปริยัติธรรมมาตั้งแต่ประโยคต้นจนประโยคสุดท้าย ไม่เคยแปลตกเลย ซึ่งคนเก่งเช่นนั้นหาได้ยาก

๑๔. เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ทรงบวชมอบกายถวายชีวิตในพระพุทธศาสนา มีศรัทธาสมบูรณ์ด้วยศรัทธา แม้ได้ดีแล้วก็ไม่มัวเมาในกาลไหนๆ โด่งดังทั่วไป ว่า “มุณินท์” คือนักปราชญ์ชั้นนำ ทรงเป็นพระมหานิกายที่ไฝ่ธรรมองค์หนึ่ง ทรงเป็นพระเถระที่มี

เมตตาประจําใจ ทรงประกอบด้วยพระกรุณาเอ็นดูทั่ว ๆ ไปทรงมีความข้าของในทางกรุณา
ในศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้ประกอบด้วยกรุณาในวงการศาสนา ทรงเป็นผู้มีมุทิตา เมื่อ
ทรงเห็นใครได้ดีก็ยินดีด้วย ในธรรมวินัยของพระพุทธะผู้มีมุทิตาคม คือผู้มีมุทิตาเป็นประจํา
ศาสน์ ทรงถึงพร้อมด้วยการอยู่ด้วยอุเบกขา ในศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้อุเบกขา
สัมประยุต ทรงยกย่องเป็นนิตยซึ่งธรรมทูตเทศ แม้บางครั้งจะทรงมีบ่วงไข่ทุกข์โรคภัย
ครอบงำ ก็ทรงอดกลั้นไว้ได้ด้วยขันติ สังขกรรมทั้ง ๕ ก็ทำสมาธิโดยเคารพ ทำวัตร
บูชาพระพุทธเจดีย์เป็นนิตย ประกอบโยนิโสมนสิการกิจโดยแยบคาย อนึ่ง ทรงเฉลี่ย
ไปซึ่งปัจจัยทั้งหลายแก่เพื่อนพรหมจรรย์และศิษย์สัมพันธ์ ทรงเป็นผู้ใคร่การศึกษา ทรง
แสวงหาประโยชน์ เพื่อความเจริญของพระศาสนาฝ่ายเดียว ทรงเป็นผู้จำบาดีและอธิบาย
ความได้ ทรงวิจารณ์ได้ถูกต้องตามพระพุทธประสงค์ ได้ทรงชำระอัฐฐกถาวิภังคปกรณ์
ชื่อสัมโมทวิโนทนี ก็มีเป็นพยานในปรีชาสามารถ

ดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์

๑๕-๒๐. วันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงได้รับพระราชทาน
สัญญาบัตรเป็นพระราชาคณะที่ พระปิฎกโกศล

วันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๔ ในรัชกาลที่ ๖ ทรงได้รับเลื่อนเป็น พระราชเวที

วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๖ ในรัชกาลที่ ๖ ทรงได้รับเลื่อนเป็น พระเทพเวที

วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ในรัชกาลที่ ๗ ทรงได้รับเลื่อนเป็นที่ พระธรรมเจดีย์

วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ในรัชกาลที่ ๘ ทรงได้รับสถาปนาเป็นที่พระธรรม
วโรดม ตำแหน่งเจ้าคณะรอง

๒๑. ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ทรงโปรดให้สถาปนาเป็นที่
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ดังมีลํานาตามประกาศกํากับสุพรรณบัฏ ดังนี้

“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี
จักรีนฤเบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร”

มีพระบรมราชโองการโปรดให้ประกาศว่า โดยที่ทรงพระราชดำริว่าพระธรรมวโรดม เป็นพระเถระผู้เจริญด้วยวิริยาคิณ วิบุลปัญญาญาณปรีชา ได้ศึกษาแตกฉานในพระปริยัติไตรปิฎกสถัทธิธรรมรอบรู้อักขรสมัยทั้งสกสมัยและไพรัชพากย์เป็นอย่างดี และชำนาญในคัมภีร์โหราศาสตร์พยากรณ์ ดำรงสถาพรอยู่ในสมณคุณเนกขัมมปฏิบัติสมบุรณ์ด้วยศีลาจารวัตร รัตตัญญูมหาเถรธรรมตลอดมาช้านาน ได้ประกอบกรณียกิจเป็นहितานุहितประโยชน์ไพศาลแก่พุทธจักรและอาณาจักร ดังปรากฏความในประกาศสถาปนาเป็นที่รองสมเด็จพระราชาคณะ เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ นั้นแล้ว

ครั้นต่อมาพระธรรมวโรดมยิ่งเจริญด้วยอุสาหวิริยาคิณสามารถ เหาภาระธุระพระพุทธานุศาสนเป็นพาหุกิจนิยตสมาทานมิได้หวั่นไหว ในการปกครองพระอาราม ก็เอาภาระบูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุทั่ว ๆ ไปให้กลับมีสภาพมั่นคงดีขึ้นกว่าแต่ก่อน โดยเฉพาะบรมบรรพตปุษนิยสถานก็ได้จัดการบูรณะเป็นการใหญ่ อันจักหวังได้ว่าปุษนิยสถานแห่งนี้จักเป็นศรีสง่าแก่พระนครได้แห่งหนึ่ง ในหน้าที่การบริหารทางคณะสงฆ์ ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นองค์ประธานสังฆสภาได้ปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จเรียบร้อยเป็นผลดีตลอดมาบัดนี้ พระธรรมวโรดม ก็เจริญยิ่งด้วยพรรษายุกาลรัตตัญญูมหาเถรธรรม มั่นคงในพระพุทธานุศาสนเป็นอจลพรหมจริยาภีรต สงเคราะห์พุทธบริษัทปกครองคณะสงฆ์ ดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์ติดต่อกันมาช้านานถึง ๔๕ พรรษา ได้เป็นครูและอุปัชฌายจารย์แก่มหานชนเป็นอันมาก อุดมสำนึกสั่งสอนอบรมพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ศาสนิกบริษัทให้เจริญในธรรมปฏิบัติ มีศิษยานุศิษย์ไพศาล เป็นที่เคารพนับถือสักการบูชาแห่งพุทธมามกะชนทั่วไป สมควรจะสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะได้

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดให้สถาปนา พระธรรมวโรดมขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะ มีราชทินนามตามจารึกในสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระพุทธิโชษาจารย์ ญาณอดุลสุนทรนายก ตรีปิฎกวิธยาคุณ วิบุลคัมภีรญาณสุนทร มหาคณิสสร บวรสังฆารามคามวาสี อรัณยวาสี สถิต ณ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร พระอารามหลวง มีฐานานุกิตติตั้งฐานานุกรมได้ ๑๐ รูป คือ พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ศีลาจารย์ญาณธาดา มหาสังฆานุนายกคามวาสี ปิฎกธรรมรักขิต ๑ พระครูวินัยธร ๑ พระครูธรรมธร ๑ พระครูเมธังกร พระครู

คู่สวด ๑ พระครูวรวงษ์ พระครูคู่สวด ๑ พระครูธรรมรัต ๑ พระครูธรรมวิจิ ๑ พระครู
สังฆวิจารณ์ ๑ พระครูสมุห์ ๑ พระครูใบฎีกา ๑

ขออาราธนาพระคุณเจ้ารับภาระพระพุทธศาสนา เป็นภาระตั้งสอน ช่วยระงับ
อธิกรณ์ และอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณร โดยสมควรแก่กำลัง และอิสรียศ ซึ่ง
พระราชทานนี้ และจงเจริญอายุ วรรณ สุข พล ปฏิภาณ คุณสารสิริสวัสดิ์ จิรัฏฐิติวิรุฬ
ไพบุลย์ ในพระพุทธศาสนาเทอญ ฯ

ประกาศ ณ วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๙๖ เป็นปีที่ ๘ ในรัชกาลปัจจุบัน
ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ท่านเข้าใจในโหราศาสตร์ พยากรณ์ ดาราศาสตร์

๒๒. บัดนี้พระมหาเถระพระองค์นั้น ได้ทรงดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระสังฆราช
ในสมณศักดิ์สูงสุด จากพระราชานุญาตใน วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๙๖ อันเป็นวันฉัตรมงคล
ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งมีจารึกในพระสุพรรณบัฏ ปวารณถึง
พระมหาเถระ ญาโณทัย มีคุณใหญ่ในสังฆมณฑล จึงทรงให้ดำรงตำแหน่งสกล
สังฆปริณายก ทรงตราสกลคณาธิเบศร์ แม้รัฐมนตรีทั้งคณะก็เห็นดีด้วยพร้อมกัน

๒๓. บัดนี้บริษัททั้ง ๔ คือภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา มาพร้อมกัน
ขออนุมัติการสมเด็จพระสังฆราชญาโณทัย ด้วยความเคารพ

๒๔. ต่อไปนี้จะกล่าวถึงหน้าที่การงาน พ.ศ. ๒๔๔๕ เมื่อได้ทรงเป็นเปรียญ ๘
ประโยคแล้ว ก็ทรงได้รับหน้าที่เป็นกรรมการสนามหลวงสอบได้พระปริยัติธรรม ณ วัด
พระศรีรัตนศาสดารามตลอดมา

๒๕. พ.ศ. ๒๔๕๖ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
ทรงแต่งตั้งให้เป็นพระคณาจารย์โท ฝ่ายคันถธุระ และโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นเจ้าสำนัก
เรียนวัดสระเกศมาจนบัดนี้

๒๖. พ.ศ. ๒๔๕๘ ย้ายสนามหลวงการสอบบาลีไปที่วัดเบญจมบพิตร เปลี่ยนการแปลด้วยปาก เป็นการเขียน ก็ทรงได้รับตำแหน่งเป็นกรรมการตรวจประโยคด้วย

พ.ศ. ๒๔๖๒ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแต่งตั้งให้เป็นแม่กองธรรมสนามหลวง จังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๔๖๔ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวร สิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า โปรดให้เป็นแม่กองบาลีสนามหลวง จังหวัดกาญจนบุรี

พ.ศ. ๒๔๖๕-๒๔๖๖ ก็ทรงได้รับหน้าที่เป็นแม่กองธรรมสนามมณฑลภูเก็ต รวม ๒ ปีติด ๆ กัน

วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๔๖๗ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงตั้งให้เป็นผู้รั้งตำแหน่งเจ้าคณะแขวงเหนือ จังหวัดธนบุรี

พ.ศ. ๒๔๖๗ ทรงได้รับเป็นแม่กองธรรมสนามมณฑลภูเก็ตอีกครั้งหนึ่ง

พ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงเป็นแม่กองธรรมสนามมณฑลนครราชสีมา

วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๔๖๘ ในรัชกาลที่ ๗ ทรงพระกรุณาโปรด แต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะแขวงเหนือ จังหวัดธนบุรี ทรงได้รับหน้าที่นี้ตลอดมาจนถึงการเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ ๒๔๘๕

๒๗. พ.ศ. ๒๔๗๐ ทรงเป็นกรรมการมหาเถรสมาคมตลอดมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๕

พ.ศ. ๒๔๘๕ ทรงได้รับเลือกเป็นรองประธานสังฆสภา และต่อมาเมื่อประธานสังฆสภาว่างลง ก็ทรงได้รับเลือกเป็นประธานสังฆสภามาจนบัดนี้

หน้าที่การปกครอง

พ.ศ. ๒๔๖๐ เมื่อได้ทรงดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์เป็นพระเทพเวที , ทรงได้รับพระบรมราชโองการโปรด ให้ทรงรับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสระเกศมาจนถึงบัดนี้ เมื่อได้ทรงดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ก็ได้รับพระราชทานโปรดให้เป็นพระอุปัชฌายะ ให้บรรพชาอุปสมบทกุลบุตรตลอดมา พร้อมทั้งทรงทำหน้าที่ให้การศึกษาอบรมภิกษุสามเณร และศิษย์ในวัดให้ได้รับการศึกษาเป็นไปด้วยดีตลอดมา

การศึกษา

ในฐานะที่ได้ทรงดำรงตำแหน่งเจ้าสำนักเรียนวัดสระเกศ ได้ทรงจัดตั้งโรงเรียน พระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี มีภิกษุสามเณรทั้งในวัดและต่างวัดได้มาอาศัย ศึกษาเล่าเรียน จนปรากฏว่ามีนักเรียนสอบไล่ได้นักธรรมและบาลี บิ๊ยะจำนวนมาก

สำหรับเปรียญ และนักธรรม ในสำนักวัดสระเกศได้ออกไปเผยแพร่การศึกษา ในต่างจังหวัด จนปรากฏว่าได้รับหน้าที่ และดำรงสมณศักดิ์ก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก

การปฏิสังขรณ์

๒๘. เมื่อทรงได้รับหน้าที่โปรดให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแล้ว ก็ได้ทรงเริ่ม บูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถทั่วทั้งหลัง ได้ต่อชานหน้าพระวิหารให้กว้างใหญ่ขึ้น ทำ ความสะดวกให้แก่สัปบุรุษ อุบาสก อุบาสิกาที่จะได้เข้าไปนมัสการพระอัฐฐารสใน พระวิหาร ได้ทรงปฏิสังขรณ์เสนาสนะและถนนในวัดให้มีสภาพดีขึ้นกว่าเก่าเป็นอันมาก กับทั้งเวลานี้ยังได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์บรมบรรพตเป็นการใหญ่

การอบรมศีลธรรมประชาชน

ทรงจัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนาทุกวันธรรมสวนะ ปรากฏว่ามีอุบาสก อุบาสิกา มาประชุมฟังธรรมและรักษาศีลวันพระหนึ่งๆ ไม่น้อยกว่าร้อยคน ทั้งใน วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่นวันวิสาขบูชาและมาฆบูชาถือว่าเป็นกิจสำคัญยิ่ง ขาด เสียมิได้

สำหรับภิกษุสามเณรภายในวัดก็ทรงจัดให้มีการประชุมอบรม ให้การศึกษาให้ โอวาทานุสาสนีและคำแนะนำเสมอมา โดยเฉพาะนวกภิกษุในวัดต้องได้รับโอวาทานุ- สาสณีการศึกษาการอบรมเป็นประจำ

อนึ่ง ศาสนกิจที่เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าพรหมมุนี ได้ทรงบำเพ็ญไว้แต่ก่อนๆ ก็ผ่านไปแล้ว ด้วยความเจริญรุ่งเรืองสมบูรณ์ดี และศาสนกิจใดที่เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าพรหมมุนี กำลังทรงบำเพ็ญ อยู่ขณะปัจจุบันนี้ ก็ยังกำลังดำเนินไปด้วยความสมบูรณ์บริบูรณ์ และก็ยังหวังอยู่อีกว่า ศาสนกิจอันใดที่เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าพรหมมุนี จักได้กระทำบำเพ็ญต่อไปข้างหน้า ก็พึงหวัง

๑๕

ได้ว่า ศาสนกิจอันนั้นจักดำเนินไปโดยความสะดวกดี มีความเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป
ซึ่งเหล่าศิษยานุศิษย์ควรจะปลื้มปิติในการกระทำบำเพ็ญของเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ โดย
ทั่วหน้ากัน

ขอเหล่าศิษยานุศิษย์จงได้สำรวจกำลังจิตใจให้เป็นพลวบัจจยอธัญฐานให้เจ้า-
ประคุณสมเด็จ ฯ ผู้เป็นที่ตั้งแห่งความเคารพบูชาของเรา จงสถิตสถาพรมั่นคงดำรง
ยืนนานสืบต่อไปภายใต้วรรณาสาวพัสดุ เพื่อเป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรแก่เหล่าศิษยานุศิษย์
ทั่วกาลนาน เทอญ.

๒๔. ขอชาติไทยทั้งชาติจงเจริญ

ขอพระพุทธศาสนาจงบริสุทธิ์หมดมลทิน

ขอพระเจ้าอยู่หัว จงทรงมีพระชนมายุยืนนาน

ขอสมเด็จพระสังฆราชพระองค์นี้เหมือนอย่างนั้น ฯ

นายทอง (กิม) หงส์ลดาธมภ์ เปริยญ

ประพันธ์เป็นฉันทภาษาบาลีและแปล

อ่านถวายในนามคณะศิษยานุศิษย์ ณ พระอุโบสถวัดสระเกษ

๔ พฤษภาคม ๒๕๐๖